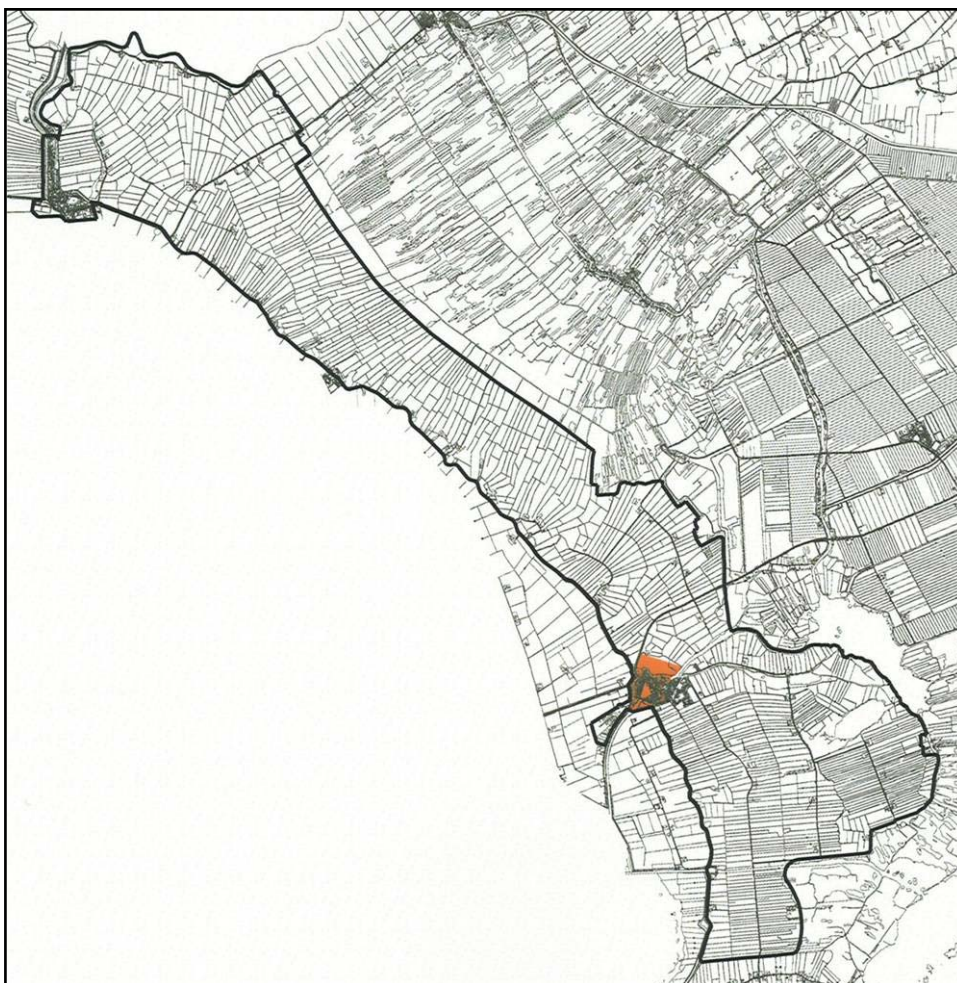

4. Zeekleilandschap

4.3. Blokzijl beschermd stadsgezicht

Gebiedsbeschrijving

Structuur

Het voormalige vestingstadje Blokzijl bevindt zich op de kruising van de dijk en het Noorderdiep. Het ligt op de grens van het uiterdijkengebied en het oude land. Het Noorderdiep was de laatste verbindingsschakel in de transportroute tussen Steenwijk en de Zuiderzee, via het Steenwijkerdiep verbonden met de Steenwijker Aa. De voormalige sluis en haven van Blokzijl vormden daardoor een uitstekende vestigingslocatie voor kooplieden, zodat Blokzijl, na het verdwijnen van de Spanjaarden, kon uitgroeien tot een belangrijk regionaal centrum.

De eerste bloeiperiode van Blokzijl waarin de Walvisvaart, de turfvaart, scheepswerven en bierbrouwerijen belangrijke inkomsten genereerden, liep rond de jaren zeventig van de zeventiende eeuw ten einde.

Een tweede bloeiperiode volgde in de tweede helft van de achttiende eeuw. De lucratieve handel op Holland liep echter sterk terug door de verzanding van de haven. Blokzijl is gegroeid vanuit een zeewaarts gerichte vork met een eerste uitgroei langs de dijk. De buitendijkse ontwikkeling vond plaats aan weerszijden van de hartvormige havenkolk. In 1581 was deze bebouwing begrensd door stadswallen, nog duidelijk herkenbaar in de contouren. Voor de ruimtelijke structuur van Blokzijl zijn de tegenstellingen tussen de dichtbebouwde gebogen straatjes met smalle profielen en de ruimere ruimtes - zoals de havenkolk en het buitengebied met de resterende wallen - kenmerkend. De stedelijke ruimtes kunnen worden onderverdeeld in twee- of meezijdig begrensde ruimtes (straten, stegen en grachten) met min of meer aangesloten bebouwing, eenzijdig begrensde ruimtes zoals de kaden en de stadswallen met een meer losse, gevarieerde bebouwing en tot slot de gebieden met een eigen innerlijke samenhang. De woningen zijn individueel vormgegeven en staan in de rooilijn. De woningen zijn met de voorgevel op de weg georiënteerd, maar in enkele gevallen (Slingerpad) is de achtergevel naar de weg gekeerd.

Kolk

Bebouwing

De historische bebouwing - architectonisch en structureel beeldbepalende panden - uit de twee bloeiperiodes wordt gekenmerkt door Hollandse en Amsterdamse invloeden. De woonhuizen zijn smal en diep met trap-, hals-, en klokgevels, maar ook veel lijstgevels, overwegend tweelaags onder een kap in dwarsrichting. De meest voorkomende kaptypes zijn het zadeldak, soms met wolfseind, en het schilddak. De gevels zijn overwegend verticaal ingedeeld waarbij de raam- en deuropeningen gaten in het gevelvlak zijn. Aan de randen, langs de wal, is de bebouwing minder eenvormig en maken schuren en hallen deel uit van de bebouwing. Langs de Zuiderstraat zijn panden van een kleiner formaat met verschillende kapvormen. Veel panden zijn Rijksmonument.

Detailering

De historische woonhuizen zijn opgetrokken in metselwerk, soms gepleisterd en in het geval van de hals- en klokgevels rijk bewerkt. Beeldhouwwerk in de geveltop, een roedenverdeling in het raam en andere details zijn vaak nog aanwezig. Ook de lijstgevels zijn vaak zorgvuldig gedetailleerd. De kleurstelling is overwegend terughoudend, de voordeur in een andere kleur dan de kozijnen. De originele kleuren zijn overigens niet altijd te achterhalen. De dakbedekking van de woonhuizen bestaat over het algemeen uit gesmoorde of rode gebakken, oude holle pannen. Bij de kleinschaliger bebouwing komt ook houtbouw voor: gerabatte of gepotdekselde delen en de windveren afgesloten door een makelaar.

Bijzondere elementen

De Nederlandse Hervormde kerk, de Doopsgezinde kerken De Zon (in gebruik als woning) en Het Lam. In zijn typologie en situering afwijkend van de bebouwing in de omgeving.

Het voormalige weeshuis, de voormalige School met den Bijbel (Kerkstraat 9). In zijn typologie afwijkend van de bebouwing in de omgeving.

Het voormalige postkantoor annex directeurswoning. Beiden in typologie afwijkend van de bebouwing in de omgeving. Het postkantoor heeft een, voor postkantoren uit het eind van de 19^e eeuw, typerende vormgeving en is daardoor als zodanig zeer herkenbaar.

De restanten van de vestingwerken, de sluizen, de haven, 't Sas en de ophaalbrug. Overblijfselen van het rijke verleden in Blokzijl als havenstad en daarom ook cultuurhistorisch van belang.

Van de moderne invullingen wordt het terrein van de voormalige melkfabriek en het nieuwe woonzorgcentrum genoemd. Dit woonzorgcentrum is kleinschalig en goed ingepast in de omgeving, qua vormgeving en materiaal gebruik.

Welstandsbeleid

Verantwoording

Het centrum van Blokzijl is een oude kern met veel historische bebouwing. Het is aangewezen als beschermd stadsgezicht. Met deze bebouwing en de historische structuur dient zorgvuldig te worden omgegaan. De bebouwing is echter in de loop van de eeuwen gegroeid met daardoor zeer veel verschillen binnen het kader van de beschreven karakteristieken. Ook nu kan er met nieuwbouw verder worden gebouwd aan de stad. Deze nieuwbouw dient dan wel met respect voor het oude te worden ontworpen. Een aantal karakteristieken is daarbij van wezenlijk belang en zullen dan ook in de criteria worden benoemd.

Beleid

1. De bebouwingskarakteristieken zoals die in de gebiedsbeschrijving zijn omschreven dienen te worden *behouden* en waar mogelijk *hersteld*.
2. *Vernieuwing* is onder voorwaarden mogelijk.

Welstandscriteria

Situering

1. De situering van de gebouwen langs de hoofdstraten en de haven dient naar de openbare ruimte of het water gericht te zijn. Langs de wallen, stegen of randen van het centrum dient de oriëntatie afgestemd te worden op de plaatselijke situatie en de bebouwingskarakteristieken.
2. De straatwanden langs de hoofdstraten dienen zoveel mogelijk aaneengesloten te zijn en de rooilijn te volgen.
3. Afwijkingen in de situering zijn mogelijk mits het de vervanging van een stedenbouwkundig ensemble betreft.

Vormgeving

1. De bebouwingskarakteristieken zoals die in de gebiedsbeschrijving zijn omschreven dienen te worden *behouden* en waar mogelijk *hersteld*. Speciale aandachtspunten hierbij zijn de schaal (smal en diep) 'korrelgrootte', individuele kappen, vlakke gevels, verticaal gerichte gevelopeningen en aansluiting met de belendingen.

2. Bij nieuwbouw is vernieuwing mogelijk. Deze bouwplannen worden ook beoordeeld aan de hand van de criteria voor architectonische kwaliteit uit paragraaf 6.2.
3. De plaats, afmeting en verhoudingen van de raam- en deuropeningen dienen goed op elkaar afgestemd te zijn en te harmoniëren met belendende bebouwing.
4. De gevelindeling is overwegend verticaal gericht.
5. Langs openbare ruimte dient bij verbouwing de architectonische kwaliteit van de directe omgeving te worden versterkt.
6. Uitbreidingen en dakkapellen dienen ondergeschikt te zijn aan het bestaande gebouw en dienen daar qua vormgeving mee te harmoniëren.

Detaillering, kleuren en materialen

1. Er dienen traditionele kleuren en materialen toegepast te worden conform de gebiedsbeschrijving. Andere kleuren en materialen zijn toegestaan mits deze harmoniëren met bebouwingskarakteristieken van de directe omgeving.
2. Bij veranderingen aan bestaande bebouwing dient de detaillering aan te sluiten bij de bestaande detaillering.
3. Bij nieuwbouw zijn afwijkingen in de detaillering toegestaan mits deze op zichzelf voldoende architectonische kwaliteiten bezitten en de bebouwingskarakteristieken van de directe omgeving niet overheersen

Leeswijzer beschrijvingen

Gebiedsindeling

Het welstandstoezicht wordt gevoerd op grond van gebiedsgerichte criteria. Om deze criteria op te kunnen stellen, zijn eerst verschillende gebieden van elkaar onderscheiden. Dit is gedaan door te zoeken naar een bepaalde samenhang op grond van stedenbouwkundige, landschappelijke en/of architectonische kenmerken.

Deze samenhang kan bestaan uit een vijftal aspecten:

1. de functie;
2. de ontstaansgeschiedenis;
3. de ruimtelijke verschijningsvorm;
4. de relevantie van het onderscheid tussen de gebieden voor welstandstoezicht;
5. de dynamiek van het bouwen.

De mate waarin één van deze aspecten overheerst, wisselt per gebied. Als bijvoorbeeld in twee gebieden hetzelfde welstandsbeleid en dezelfde criteria worden gehanteerd, is het de vraag of het onderscheid nog relevant genoeg is voor het vasthouden aan twee gebieden.

Op deze wijze is een gebiedsindeling ontstaan waarbij de gemeente in 6 hoofdgebieden is ingedeeld. Binnen deze hoofdgebieden zijn vervolgens subgebieden onderscheiden. De kern Steenwijk is bijvoorbeeld verdeeld in 5 gebieden. In totaal zijn 29 gebieden benoemd. De gebiedsindeling is terug te vinden op de overzichtskaart die als bijlage bij de welstandsnota is gevoegd.

Toelichting op de gebiedsbeschrijvingen

Per gebied is een aantal bladen gemaakt met de beschrijving, de waardering, het te hanteren welstandsbeleid en de welstandscriteria.

Elke gebiedsbeschrijving heeft dezelfde opbouw:

- ♦ Kaart

Op het eerste blad staat een kaartje waarop (de ligging van) het gebied is aangegeven.

- ♦ Gebiedsbeschrijving

Na het kaartje volgt de gebiedsbeschrijving. Hier worden de belangrijkste karakteristieken van het gebied en vooral van de bebouwing beschreven. De gebiedsbeschrijving is opgebouwd van groot naar klein en daarbij opgedeeld in drie kopjes: structuur, bebouwing en detaillering. Onder structuur wordt de ontstaansgeschiedenis en de structuur van het gebied beschreven evenals de plaatsing van de bebouwing. Onder bebouwing worden specifieke aspecten van de bebouwing zelf beschreven zoals (architectonische) stijl, gevelopbouw, overheersende hoofd- en kapvorm. Onder het kopje detaillering wordt aandacht besteed aan de detaillering, materialen en kleuren van de bebouwing. De beschrijving en waardering zijn niet los van elkaar te zien. Op het moment dat je de keuze maakt om iets te beschrijven geef je al een impliciete waardering. In de gebiedsbeschrijvingen zitten dan ook elementen van de waardering geïntegreerd.

- ♦ Bijzondere elementen

Bij de beschrijvingen worden ook de bijzondere elementen benoemd. Het gaat daarbij om gebouwen die (in positieve of negatieve zin) afwijken van de algemene gebiedsbeschrijving.

Welstandsbeleid

Het welstandsbeleid wordt steeds voorafgegaan door een verantwoording van het beleid. Hierin wordt kort uiteengezet waarom in een bepaald gebied gekozen is voor het geformuleerde beleid. Hierin ligt ook een

waardering besloten van de kwaliteiten en karakteristieken van het gebied.

Het welstandsbeleid wordt steeds opgebouwd uit:

1. één of meer punten die de algemene lijn vormen;
2. één of meer punten die elementen benoemen die specifiek zijn voor het gebied.

Bij de formulering van het beleid wordt een aantal termen gebruikt die om een nadere toelichting vragen. Ten eerste wordt er onderscheid gemaakt tussen behouden, respecteren en vernieuwen:

Behouden van de bebouwingskarakteristieken. Met behouden wordt bedoeld dat bouwplannen dezelfde bebouwingkarakteristieken dienen te hebben als de bestaande gebouwen. Van de gebiedsbeschrijving afwijkende vormgeving voldoet dan dus niet aan redelijke eisen van welstand. Dat geldt dus voor nieuwbouw, maar ook voor uitbreidingen en verbouwingen aan bestaande gebouwen. Tenzij dit expliciet anders is geformuleerd.

Respecteren van de bebouwingkarakteristieken. Hiermee wordt bedoeld dat bouwplannen de gebiedskarakteristieken als uitgangspunt moeten hebben maar dat op onderdelen hier nieuwe vormen etc. aan toegevoegd kunnen worden. Anders gezegd een bouwplan mag op onderdelen afwijken maar niet conflicteren met de bestaande bebouwing.

Vernieuwen. Hiermee wordt bedoeld dat van de gebiedskarakteristieken afwijkende bebouwing geen probleem vormt. Het gaat dan alleen om nieuwbouw of complete vernieuwbouw en niet om uitbreidingen en gedeeltelijke verbouwingen.

Ter aanvulling worden nog de volgende termen gebruikt:

Versterken. Hiermee wordt bedoeld dat een bouwplan zodanig ontworpen moet zijn dat het eventuele afwijkingen op onderdelen van de bestaande bebouwing teniet doet. Het totale plan moet na realisering van het

bouwplan beter voldoen aan de gebiedskarakteristieken.

Herstellen. Hiermee wordt bedoeld dat oorspronkelijke karakteristieken weer teruggebracht moeten worden. Dit gaat niet alleen om verbouwingen en uitbreidingen aan bestaande gebouwen maar ook om nieuwbouw. Dit wordt met name gebruikt in beschermde gezichten.

Versterken van de kwaliteit van de vormgeving. Hiermee wordt bedoeld dat het bouwplan een hogere kwaliteit van architectuur dient te hebben dan de bestaande bebouwing. Het bouwplan zal dan moeten voldoen aan de criteria voor architectonische kwaliteit.

Bij alle categorieën zijn regelmatig uitzonderingen of nadere voorwaarden benoemd.

Welstandscriteria

Het welstandsbeleid is uitgewerkt in de gebiedsgerichte welstandscriteria. Naast de gebiedsgericht criteria kunnen ook meer objectgerichte criteria of specifieke criteria gelden. Daarnaast is er één algemeen criterium dat geldt in alle gebieden:

- Bij nieuwbouw, wijziging en uitbreidingen dient de architectonische kwaliteit minimaal gelijkwaardig te zijn aan de bestaande architectonische kwaliteit.

Zonder dat bij elk gebied naar deze criteria wordt verwezen gelden in alle gebieden de volgende criteria:

- Voor monumenten: De criteria voor monumenten.
- Voor reclameobjecten: Het reclamebeleid.
- Voor licht vergunningplichtige bouwwerken: De sneltoetscriteria. In de beschermde stads- en dorpsgezichten gelden behalve de sneltoetscriteria altijd ook de gebiedsgerichte criteria.
- Voor recreatieterreinen: Bij recreatieterreinen dienen bij bouwplannen voor verbouwing, uitbreiding en nieuwbouw de bebouwingskarakteristieken van de bestaande bebouwing te worden ge-

respecteerd. Bij algehele vervangende nieuwbouw dienen de bebouwingskarakteristieken van het gebied waarin het recreatieterrein is gelegen te worden *gerespecteerd*.

- ♦ Voor de bijzondere elementen: bij uitbreidingen en verbouwingen dienen de bebouwingskarakteristieken te worden *behouden* en waar mogelijk *versterkt*.

Beeldkwaliteitplannen

Naast de gebiedsgerichte criteria gelden er in delen van twee gebieden nog beeldkwaliteitplannen. Het gaat om:

- ♦ gebied 2.4. "Steenwijk, historisch centrum", daar is het beeldkwaliteitplan Steenwijkerdiep (september 2000) geldig;
- ♦ gebied 2.8. "Steenwijk, naoorlogse uitbreidingen", daar is het beeldkwaliteitplan "Woldmeenthe" geldig.

Beide beeldkwaliteitplannen maken integraal onderdeel uit van deze welstandsnota.